

Postavení, úloha a role centrální banky

Finanční právo

- Soubor finančních principů, institutů a institucí vytvořených v daném systému
- Předmětem primárního zájmu finančního práva jsou peněžní vztahy, které mají povahu veřejných financí
- **Předmětem finančního práva** je postavení a chování subjektů ve vztazích v rámci procesu alokace a distribuce peněžních prostředků ve veřejných peněžních fondech jakož i regulace společenských vztahů za účelem stabilizace veřejných financí

Funkce veřejných financí

- Realizují se vždy ve vazbě na veřejný sektor
- Objektem jsou veřejné peníze

Funkce:

- Distribuční (korigování příjmů hosp. subjektů, rozdělování bohatství)
- Alokační (rozdělení užití mezi soukr. a veř. statky za účelem maximálního užitku)
- Stabilizační (využívání rozp. příjmů a výdajů k ovlivnění společensko hosp. Situace státu)

Další funkce:

- Fiskální (realizace úkolů veřejného sektoru)
- Stimulační (v případě zvýšení mocenských ingerencí do hospodářství)
- Kontrolní (evidenční , kontrolní, signalizační)

Metoda regulace

- Variace metody administrativně právní

Specifika metody:

- Veřejnoprávní charakter (priorita veřejných zájmů)
- Atributivní podíl veřejné moci
- Mocenský charakter právních vztahů
- Subjektivní konkretizace finančně právních povinností (např. u placení daní)
- Finančněprávní akt (základní forma regulace)
- Imperativní charakter (detailní právní reglemantace, málo dispozitivních prvků)

Bankovní právo

- Právní regulace společenských vztahů vznikajících, realizujících se a zanikajících v rámci činností uskutečňovaných bankovním sektorem

- Pomocný pojem, není společensky akceptovatelné samostatné právní odvětví
- Budeme hovořit o tzv. **Veřejném bankovním právu**

Právo finančního trhu

- zahrnuje úpravu nástrojů: peněžního trhu, kapitálového trhu a právní regulaci právní **bankovního systému** (CB, obchodní banky, úprava kolektivního investování apod.)

Definiční znaky centrální banky

- Emisní monopol na hotovostní peníze
- Provádějí měnovou politiku
- Regulují bankovní systém

Geneze CB

Příčiny vzniku CB:

- Špatné hospodaření vlád či panovníka, možnost kdykoliv doplnit státní pokladnu - úvěrování schodku státní pokladny
- Nedostatek mincovního kovu, snaha soustředit veškeré pohyby peněz do jedné instituce
- Integroční procesy
- Centralizace emise peněz – snaha unifikovat měnový systém
- Zvýšení bezpečnosti měnového systému

Způsob vzniku CB

- Činná existující banka byla pověřena činností CB
 - např. nejstarší evropská CB ve Švédsku. Založena 1656 soukromá banka Rikets Standers Bank, od roku 1697 je pověřena plnit fci. Švédské CB – Sveriger Riksbank
- Založení zcela nové instituce
 - např. 1694 Bank of England, Bank de France 1880
- Centrální banky v dnešní podobě od po. 19.stol
 - Island 1961, Brazílie 1965, Spojené arabské emiráty 1980, Lucembursko 1998)
- Země bez CB (Singapur, Hong-kong apod.)

Vznik CB na našem území

- Vídeňská městská banka, 1706
 - Především správa státních financí
- Privilegovaná Rakouská národní banka
 - Vznik 1816, 1817 získala emisní monopol
 - Ve skutečnosti ale vydávalo také státovky Min. financí
- Rakousko – uherská banka
 - 1867 pod monopolem vlády, platnost na celém území
 - Vznik „Koruny“

- Drtivá většina byly hotovostní peníze kryté do roku 1892 stříbrem a dále zlatem
- Bilance byla tajná, banka často úvěrovala
 - Státní bankrot 1873

Po vzniku Československa

- Zákonem č. 84 z 25.2.1918 proběhla od 3 do 12.3.1919 měnová odluka
- Zavedena československá koruna
 - Bankovky byly staženy a okolkovány a ve výši 50% vráceny do oběhu, zbytek zadržen a pokryt emisí vládních dluhopisů s úrokem 1 %, kterými bylo možno platit dávku z majetku
- Bankovní úřad ministerstva financí 1919-1926
(založen k 1.4.1919 zákonem 187/19 Sb., byl přijat až 10.4!!!!!!!)
- Správa domácího peněžního oběhu
- Zabezpečování devizové činnosti státu
- Správa státního dluhu
- Soustředování zlatých rezerv

Národní banka československá

- Založena novelou bankovního zákona (z 23.4.1925, 102/25 Sb.) k 1.4.1926
- Akciová banka, akciová jistina 405,000.000. Kč - byla rozdělena na 120.000 akcií
- Nejvyšším orgánem Národní banky Československé byla devítičlenná bankovní rada, složená z guvernéra, viceguvernéra a sedmi členů
 - Emisní monopol
 - Měnová politika
 - Mohla úvěrovat i podniky!!!, ale ne stát
- 1929 bylo dosaženo zlaté parity dle stanoveného obsahu
1 Kč = 44,58 mg zlata
- Šlo o standard tzv. zlaté devizy, koruna nebyla volně za zlato směnitelná
- Bankovky měli povinné zlaté krytí 25 %
- Devalvace v letech 1934 a 1936 se změkčovala tato hranice vždy o 1/6 obsahu
- Nástroje CB:
 - Diskontní nástroje
 - Operace na volném trhu
- Československá měna byla jednou z nejstabilnějších v Evropě

Období protektorátu 1939-1945

- 27.9.1938 přejmenována na Národní banku česko-slovenskou
- 31.3.1939 Národní banka pro Čechy a Moravu
 - Správu vykonával říšský zmocněnec
 - Slovensko – Slovenská národná banka
- Nadměrné emise, fixní kurz a stop ceny k roku 1939
- Chaos v peněžním oběhu
- Na konci války platilo na území Československa 6 měn

Bankovní instituce po roce 1945

- Akciová centrální banky
- Soukromé bankéřské domy, akciové obchodní banky
- Poštovní a komunální spořitelny
- Úvěrová družstva a specializované bankovní instituce
- 10 v Čechách a 6 na Slovensku,
- po roce 1948 pouze Živnostenská banka a Tatrabanka
- Založena státní spořitelna a Investiční banka
- Vytvoření jednotupňového bankovního systému
- Po roce 1958 převzala SBČS i financování investiční výstavby
- 1.4.1950 Státní banka československá, dle sovětského vzoru

Československá republika 1945 - 1960

- 1.6.1945 obnovena činnost Národní banky československé
- 1.11.1945 peněžní reforma a zavedena opět československá měna (dekret prezidenta republiky z 19.10 1945, připravována londýnskou vládou od roku 1941)
 - Do 500 Kč vyměněny fyz. osobám 1:1, zbytek přepsán na vázané účty v bankách - inflačnítlaky

Peněžní reforma k 1.6.1953

- Hotovostní peníze fyz. os. Do výše 300 Kč v poměru 5:1, zbytek 50:1
- Vázané vklady z reformy v roce 1945, pojistky a cenné papíry byla anulovány
- Nové vklady do 16.5.1953 vyplaceny v poměrech 5:1 do 5 000 Kčs až 30:1 do 50 000Kčs
- Vklady po 16.5.1953 v poměru 50:1
- Mzdy a důchody se začaly vyplácet v poměru 5:1
- Pokles cen, fixace dolaru, vyhazov z MMF

ČSSR 1960 - 1989

- 1960 dle ústavy se stala republika socialistickou
- 1964 založena ČOB, akciová společnost, 100 % akcií vlastnil stát, pravomoci na úseku zahraničních operací
- 1969 federální uspořádání státu, rozdělení spořitelny na Českou státní spořitelnu a Slovenskou státní spořitelnu

Fungování monobanky

- Měnová politika byla zcela v souladu s centrálním plánováním ekonomiky
 - Pokladní a úvěrový plán
 - Devizový plán
 - Měnový plán

Aktivizace a diferenciac

- Koncem 80. let začaly hrát roli měnové aspekty
- Požadavek efektivního využívání úvěru
- Načasování bankovní reformy
- 1.1.1990 došlo k oddělení emisní a úvěrově obchodní činnosti ČNB (na základě zákona 130/1989 z 15.11.1989)
 - Komerční banka Praha
 - Všeobecná úvěrová banka Bratislava
 - Návrat k dvoustupňovému bankovnímu systému

Institucionální rámec ČNB

- Ústava České republiky, hlava 6, čl. 98:

„Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu; do její činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.“

Zákony, kterými se řídí ČNB

- Zákon o České národní bance č. 6/1993 Sb.
- Zákon o bankách č. 21/1992 Sb.
- Devizový zákon č. 219/1995 Sb.
- Zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředcích a platebních systémech
- Zákon o oddělení měny č. 60/1993 Sb.
- Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem
- Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
- Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti
- První bankovní koordinační direktiva 1997/780/EC
- Direktiva o konsolidovaném dohledu 1983/350/EC
- Druhá bankovní koordinační direktiva 1989/646/EC

Poslání ČNB

- Ústřední banka ČR
- Dohled nad finančním a kapitálovým trhem
- Postavení veřejnoprávního subjektu se sídlem v Praze
- Kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném zákonem
- Hospodaření se svěřeným majetkem
- Součást evropského systému ústředních bank
- Správce účtů státu
- Bankou bank
- Správce devizové rezervy v devizových prostředcích a ve zlatě
- Provozovatel systému pro mezibankovní platební styk
- Subjekt plnící funkci registru bank
- Koordinátor bankovního informačního systému

- Subjekt na nějž jsou ze zákona delegovány kompetence správního úřadu, obdobně jako ústřední správní úřady je oprávněna vydávat sekundární normativní akty a metodické pokyny heteronomní povahy

Zásady činnosti ČNB

Činnost ČNB se řídí zvláštními principy na základě mezinárodních závazků v rámci evropských integračních struktur.

Zásady:

- Priority hlavního cíle
- Tržní ekonomiky
- Podpora obecných hospodářských politik v ES
- Absolutní nezávislost
- Relativní nezávislost na vládě
- Spolupráce s vládou
- Mezinárodní spolupráce
- Podřízenost právním aktům Evropské ústřední banky
- Bankovní tajemství
- Mlčenlivost
- Informační povinnost

Evropská centrální banka

- Vznik k 1.7.1998, základní jmění 5 mld Euro
- Státy neúčastníci se třetí fáze hospodářské a měnové unie splatily pouze 5 % svých podílů
- Součást Evropského systému centrálních bank
- Hlavním úkolem je dbát o udržení cenové stability v rámci Evropského měnového systému a podporovat všeobecnou hospodářskou politiku společenství

Literatura

BLAŽEK, J. UKLEIN, J.: Bankovníctví. Brno, PF MU 1997.
 DURČÁKOVÁ, J. MANDEL, M.: Mezinárodní finance. Praha, Management press 2003.
 MRKÝVKA, P. a kol.: Finanční právo a finanční správa 1.díl. Brno, PF MU 2005.
 MRKÝVKA, P. a kol.: Finanční právo a finanční správa 2.díl. Brno, PF MU 2004.

www.cnb.cz